

Hermeneutyka: recepcja i dyskusja

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Barańczak, *Spójrzmy prawdzie w oczy*.
- Źródło: Thomas Bernhard, *Dawni mistrzowie (fragment)*, tłum. M. Kędzierski.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Austriacki pisarz Thomas Bernhard uważał nasycone metaforami pisma Heideggera za szczyt kiczu. Filozofowie specjalizujący się w logicznej analizie, związani zwłaszcza z ośrodkami naukowymi w Wielkiej Brytanii, twierdzili, że filozofia hermeneutyczna popada w relatywizm i niejasność. Jednak dla [filozofii postmodernistycznej](#) teoria interpretacji i znaczenie kontekstu historycznego okazały się kluczowe. Hermeneutyka stała się metodą badania i sztuką rozumienia kultury. Inspirowała i nadal inspiruje wielu twórców, przede wszystkim pisarzy. Wielość interpretacji, odniesienia do epoki, wpływ doświadczeń i światopoglądu autora to dzisiaj podstawa literackiej krytyki.

Twoje cele

- Poznasz zarys recepcji hermeneutyki.
- Zrekonstruujesz listę zarzutów stawianych hermeneutyce przez filozofów anglosaskich.
- Prześledzisz tropy hermeneutyczne w kulturze czasów współczesnych.

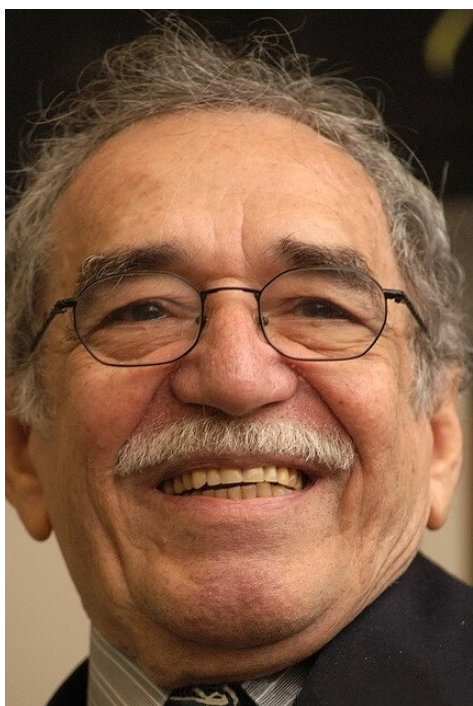
Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Aby dowiedzieć się więcej na temat hermeneutyki, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Hermeneutyka filozoficzna Heideggera](#)
- [Hermeneutyka jako metoda interpretacji](#)
- [Hermeneutyka Paula Ricoeura](#)
- [Hermeneutyka jako metodologia nauk humanistycznych](#)

Hermeneutyka jest zjawiskiem współczesnym, stale powstają prace w tej dziedzinie. Trudno więc jeszcze ocenić zakres jej recepcji – zachodzi ona właśnie teraz. Na pewno można już powiedzieć, że jako zjawisko wpływowe hermeneutyka zaznaczyła wyraźnie swoją obecność we współczesnych debatach filozoficznych. Czołowi hermeneuci toczyli spory i dyskusje z wieloma współczesnymi filozofami. Można zauważyć na przykład, że teoria interpretacji i zanurzenia w historię odegrała następnie istotną rolę w kształtowaniu się filozofii postmodernistycznej, kwestionującej możliwość uchwycenia prawdy obiektywnej, oderwanej od kontekstu historycznego. Analizy hermeneutyczne pozwoliły także uwolnić się od tradycyjnego dualistycznego i sztywnego podziału na to, co obiektywne, i to, co subiektywne, tworząc w ten sposób nową perspektywę dociekań filozoficznych.

Gabriel Garcia Marquez (1928–2014) meksykańsko-kolumbijski pisarz i dziennikarz. Proza Garcíi Márqueza jest uznawana za szczytowe osiągnięcie

W sztuce i kulturze hermeneuci przyczynili się do zwrócenia większej uwagi na rolę symbolu, na wielość możliwych interpretacji, na strategię intertekstualną (porównywanie ze sobą tekstów z różnych epok i tradycji), na rozszerzenie pojęcia tekstu (wszystko jest tekstem) oraz na zakorzenienie autora w tradycji, historii i literaturze. Zainspirowali w ten sposób i wciąż inspirują szerokie rzesze twórców. Można więc na przykład prześledzić analogie (bez jednoznacznego wskazywania na kierunek inspiracji) między hermeneutyką a realizmem magicznym w literaturze iberoamerykańskiej (Gabriel García Márquez, Jorge Luis Borges), niemieckiej (Ernst Jünger) czy polskiej (Olga Tokarczuk) oraz między hermeneutyką

realizmu magicznego i utożsamiana z międzynarodowym sukcesem literatury Ameryki Łacińskiej (tzw. boom), którego apogeum przypadło na 1965–75. Jego najbardziej popularna powieść to *Sto lat samotności*.

Źródło: Jose Lara, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.0.

a badaniem symboliki zła, jak w książkach: *Wyznaje* Jaume Cabré czy *Łaskawe* Jonathana Littella. Komentatorzy dopatrują się także wątków hermeneutycznych w twórczości Jarosława Marka Rymkiewicza i Czesława Miłosza.

Czy, w świetle hermeneutyki, można powiedzieć, że istnieją wypowiedzi całkowicie jednoznaczne i nienastręczające żadnych trudności interpretacyjnych?

Do hermeneutyki sceptycznie odnosiła się **filozofia anglosaska**, która zawsze kładła większy nacisk na analizę logiczną. Przedstawiciele tej tradycji często zarzucali hermeneutom mętność i relatywizm.

- Mieszają porządek **epistemologiczny** z porządkiem **ontologicznym** (z analiz zasad interpretacji przechodzą w sposób nieuprawniony logicznie do wniosków ontologicznych na temat kondycji człowieka i jego miejsca w świecie).
- Nie podają jednoznacznych zasad pozwalających odróżnić interpretację poprawną od niepoprawnej, co prowadzi do relatywizmu.
- W swoich wywodach przemycają założenia **metafizyczne**, np. koncepcja życia u **Diltheya**, koncepcja procesualnego charakteru bytu u Heideggera czy koncepcja wymiaru sacrum obecnego w języku u **Ricoeura** – nie podają przy tym na to żadnego porządnego uzasadnienia filozoficznego.
- Przypisują tradycji rolę (w koncepcji zakorzenienia), zwłaszcza w koncepcjach **Heideggera** i **Gadamera**, która nadaje jej autorytet, nie pozostawiając miejsca na

Olga Tokarczuk, ur. 1962, polska pisarka, z wykształcenia psycholog; w swej kreatywnej prozie, łączącej realizm z poetyckością podejmuje motyw wewnętrznej przemiany i poszukiwania tożsamości, inicjacji i podróży w głąb samego siebie; zwraca się w stronę mitu, psychologii głębi, poetyki snu, odwołuje się do tradycji biblijnej, baśniowej fantastyki; w 2019 r. otrzymała Nagrodę Nobla (przyznaną za rok 2018). Wybrane powieści i opowiadania: *Podróż ludzi Księgi* z 1993 r., *E.E.* z 1995 r., głośny *Prawiek i inne czasy* z 1996 r., *Gra na wielu bębenkach* z 2001 r., *Bieguni* z 2007 r., *Księgi Jakubowe* z 2014 r.

Źródło: Fryta 73, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.0.

twórczą krytykę, co prowadzi do konserwatywnej ideologizacji tradycji.

- Są niewolnikami metafizycznej tradycji ciągnącej się od Platona, w myśl której na gruncie **dyskursu** filozoficznego ujawniają się jakieś mniej lub bardziej obiektywne prawdy i sensy, podczas gdy, zdaniem na przykład postmodernisty, prawdy te są przez człowieka konstruowane, a nie odkrywane.
- Operują w swych analizach terminami, które nie są dostatecznie zdefiniowane, co czyni wywody hermeneutów niejasnymi.

Słownik

dyskurs

(łac. *discursus* – rozmowa, rozprawa, rozumowanie) w ujęciu szerszym: proces dowolnej interakcji między ludźmi; w ujęciu ściślejszym: dyskurs werbalny, czyli proces tworzenia tekstu mówionego lub pisanego; także postać myślenia wyrażalna językowo, polegająca na dążeniu do prawdy w sposób pośredni dzięki aktom intelektualnego poznania

epistemologia

(gr. *episteme* – wiedza, umiejętność, zrozumienie) dziedzina filozofii zajmująca się poznaniem i jego granicami

filzofia anglosaska

tu: określenie kierunku filozoficznej myśli współczesnej tworzonej w ośrodkach naukowych w Wielkiej Brytanii w XX w. (Oxford, Cambridge), głównie przedstawiciele Koła Wiedeńskiego, którzy działali lub wyemigrowali do Anglii w latach 30. i 40. XX w. Do przedstawicieli filozofii anglosaskiej w takim znaczeniu można zaliczyć m.in. Alfreda J. Ayera, Ludwiga Wittgensteina, Friedricha Waismanna i Ottona Neuratha

hermeneutyka

(gr. *hermeneutikos* – dotyczący objaśniania) sztuka interpretacji tekstów lub faktów kulturowych; zróżnicowany kierunek współczesnej filozofii, którego przedstawiciele (m.in. W. Dilthey, M. Heidegger, H.-G. Gadamer, P. Ricoeur), posługując się tzw. metodami hermeneutycznymi, traktują badane fenomeny jako symbole ukrywające głębszy sens. Rozumienie (nigdy ostateczne) tych symboli jest uzależnione od tzw. przedrozumienia, wyznaczanego m.in. przez sytuację (kontekst) egzystencjalną i kulturową interpretatora

metafizyka

(gr. *ta meta physika* – to, co jest po fizyce) dział filozofii zajmujący się bytem jako takim – jego podstawowymi własnościami, leżącymi u podstaw świata, który jest nam dostępny poprzez doświadczenie zmysłowe

ontologia

(gr. *on, ontos* – byt + *logos* – słowo, nauka) dział filozofii zajmujący się bytem, czyli tym, co jest

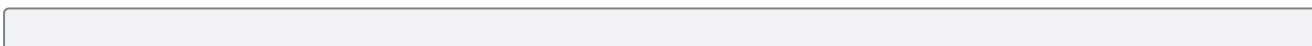
postmodernizm

(łac. *post-* – po, franc. *moderne* – nowoczesny) filozofia postmodernizmu wyrosła z negacji modernizmu. Jej początki sięgają schyłku XIX (F. Nietzsche) i początków XX w. (M. Heidegger, E. Levinas). Zakwestionowano wówczas podstawowe przekonania filozofii nowożytnej. Jedno z nich dotyczyło poznawczej relacji między podmiotem i przedmiotem, uznanej za myślową „pułapkę”. Dlatego zaczęto poszukiwać „trzeciej rzeczywistości”, przekraczającej zarówno byt, jak i podmiot, oraz kwestionować wiarę w autonomię podmiotu i przekonanie o bezpośredniej dostępności świata przedmiotowego, a wraz z tym, wiarę w istnienie nieuwarunkowanego, obiektywnego rozumu, stanowiącego podstawę i źródło myślenia. Wraz z upadkiem wiary w rozum pojawiła się świadomość cząstkowości i nieciągłości wiedzy; zakwestionowano istnienie jednego, uniwersalnego dyskursu. Uznano, że wyczerpały się „wielkie narracje” historii, a świat ludzkiej wiedzy okazał się być światem stałych konfliktów, ścierania się różnych, cząstkowych, niepełnych dyskursów, uwikłanych we własne, osobiste i polityczne uwarunkowania

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka i zrekonstruuuj argumenty Thomasa Bernharda wobec Heideggera.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <file:///tmp/puppeteerqkDkRz.html>

Thomas Bernhard

Dawni mistrzowie (fragment)

Stifter naprawdę każe mi wciąż myśleć o Heideggerze, owym śmiechu wartym narodowosocjalistycznym kołtunie w pumpach. Tak jak Stifter najbezczelniej w świecie najwyższą literaturę sprowadził do najniższego kiczu, tak Heidegger, filozof ze Szwarcwaldy Heidegger, sprowadził do kiczu filozofię, Heidegger i Stifter, każdy z osobna i na swój sposób rozpaczliwie, nieodwołanie i nieuleczalnie, sprowadzili do kiczu filozofię i literaturę. Heideggera, za którym uganiały się całe pokolenia wojenne i powojenne i którego jeszcze za życia te pokolenia pochowały na wieczność w odrażających i głupkowatych doktoratach, osobiście postrzegam zawsze jako filozofa siedzącego na swojej szwarcwaldzkiej ławeczce, obok żony, która, ogarnięta perwersyjnym entuzjazmem dla robienia na drutach, nieprzerwanie robi mu na drutach zimowe skarpety z wełny własnoręcznie przez nią uzyskanej z Heideggerowskich owiec. Heideggera nie mogę sobie inaczej wyobrazić niż na swojej ławeczce przed swoim szwarcwaldzkim domkiem, obok żony, która na całe życie całkowicie nad nim zapanowała i która robiła mu na drutach wszystkie skarpety, i która mu wszystkie mycki dziergała szydełkiem, i która dla niego piekła chleb i tkala pościel, i która dla niego sama szyła sandały. Heidegger był, tak samo jak Stifter, kiczowaty, z tą swoją kiczowatą Heideggerowską główką, powiedział Reger. Tylko, że Heidegger był jeszcze bardziej śmiechu wart od Stiftera, który był przecież naprawdę tragiczną postacią, w odróżnieniu od Heideggera, który był zawsze tylko komiczny, równie drobnomieszczański jak Stifter, jednako zabójczą ogarnięty manią wielkości jak Stifter,

przedalpejski słabomyśliciel, jak sądzę, nadający się jak ulał na niemiecką zupe filozoficzną. Przez dziesiątki lat Heideggera, jak żadnego innego, przełykali wszyscy z wilczym apetytem, zapychając sobie nim bez reszty swoje niemieckie germanistyczno-filozoficzne żołądki. Heidegger miał pospolitą twarz, absolutnie nieuduchowioną, powiedział Reger, był człowiekiem na wskroś pozbawionym ducha, bez krztyny fantazji, ani krztyny wrażliwości, praniemiecki filozoficzny przeżuwacz z drugiej ręki, nieprzerwanie cielna filozoficzna krowa, powiedział Reger, na niemieckiej filozofii pasiona, a potem swoimi kokieteryjnymi kupami pstrząca cały Szwarzwald. Heidegger był, że tak powiem, filozoficznym oszustem matrymonialnym, powiedział Reger, który wielu zwiódł i uwiódł, któremu udało się nabrać, postawić na głowie, że tak powiem, całe pokolenie niemieckich humanistów. Heidegger to odstręczający epizod w niemieckiej historii filozofii, powiedział wczoraj Reger, w którym uczestniczyli wszyscy niemieccy uczeni i do dziś dnia jeszcze uczestniczą. Do dziś dnia nie przejrano jeszcze Heideggera na wylot, heideggerowska krowa jest wprawdzie wychudzona, wciąż jednak się ją doi. Heidegger w swoich sfilcowanych pumpach przed swym zakłamanym kanciastym domem w Todtnauberg pozostaje dla mnie wyłącznie postacią z tej demaskującej go fotografii, myśliciel-filister w czarnej szwarzwaldzkiej mycce na głowie, w której pichcono wciąż na nowo niemiecką głupotę, oświadczył Reger. Z wiekiem możemy powiedzieć, że przeszliśmy już przez wiele zabójczych mód, wszystkie te zabójcze mody na sztukę czy filozofię, czy artykuły użytkowe. Heidegger jest dobrym przykładem tego, jak z mody na filozofię, która niegdyś ogarnęła całe Niemcy, nie pozostało nic prócz garstki śmiechu wartych fotografii tudzież garstki zasługujących na wyśmianie pism. Heidegger był filozoficznym kramarzem, a może paserem, który na swój stragan przyniósł wyłącznie kradzione towary, wszystko u Heideggera jest z drugiej ręki, jako myśliciel był i do dziś dnia pozostaje prototypem wtórnomyśliciela, ściągacza, którego w myśleniu nie stać było absolutnie na coś własnego. Metoda Heideggera polegała na tym, że wielkie myśli innych bez najmniejszych skrupułów redukował do własnego formatu, tak właśnie sprawy się mają. Heidegger zmniejszył wszystko to, co wielkie, do tego stopnia, że sprowadził to do w miarę możliwości niemieckiej miary, rozumie pan, niemieckiej miary. Heidegger to drobny ciułacz niemieckiej filozofii, który niemieckiej filozofii nałożył swoją kiczowatą szlafmycę, kiczowatą czarną myckę, którą przecież zawsze wkładał, na każdą okazję. Heidegger to niemiecki filozof pantoflowo-szlafmycowy, nic poza tym, nic więcej. Nie wiem, powiedział wczoraj Reger, kiedy tylko pomyślę o Stifterze, przychodzi mi do głowy Heidegger, i vice versa. Przecież nie przypadkiem Heidegger, tak samo jak Stifter, wciąż przypadał do gustu, i przypada da dziś, przede wszystkim zasuszonym, skostniałym paniusiom; pełne zaaferowania zakonnice i pielęgniarce spożywają jako ulubione danie, tak jak Stiftera, również Heideggera. W Niemczech Heidegger jest do dziś dnia ulubionym filozofem w damskim towarzystwie. Heidegger to damski filozof, na niemiecki apetyt filozoficzny szczególnie apetyczny obiadowy

filozof prosto z patelni uczonych. W towarzystwie drobnych ciułaczy, ale i w arystokratyczno-mieszczańskim, jakże często już na przystawkę podają wam Heideggera, ledwie zdejmie się wierzchnie okrycie, nawet wcześniej, częstują was Heideggerem, nim się usiądzie, gospodyni już częstuje Heideggerem, przynosi plasterek na srebrnej tacy, że tak powiem, razem z sherry.

Źródło: Thomas Bernhard, *Dawni mistrzowie* (fragment), tłum. M. Kędziński.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie, czy Bernhard wchodzi z Heideggerem w dialog, który według Gadamera jest istotą rozumienia?

Adalbert Stifter

(1805–1868) – pisarz austriacki, czołowy reprezentant tzw. literatury *biedermeierowskiej*

Film edukacyjny

Polecenie 1

Obejrzyj film z wykładem dr. Piotra Marciszuka i wyjaśnij, czym jest dystans w ujęciu Hansa Gadamera i dlaczego jest ważny w odczytywaniu dzieła literackiego.

Zobacz także: [Hermeneutyka filozoficzna Heideggera - film edukacyjny](#)

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dilh3ZD9W>

Film edukacyjny. *Hermeneutyka po Heideggerze*.

Wykłada dr Piotr Marciszuk

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film pod tytułem "Hermeneutyka po Heideggerze".

« Stanisław Barańczak

Spójrzmy prawdzie w oczy

Spójrzmy prawdzie w oczy: w nieobecne
oczy potrąconego przechodnia z podniesionym
kołnierzem; w stężałe
oczy wzniesione ku tablicy z odjazdami
dalekobieżnych pociągów; w krótkowzroczne
oczy wpatrzone z bliska w gazetowy *petit*;
w oczy pośpiesznie obmywane rankiem
z nieposłusznego snu, pośpiesznie ocierane
z dnia z łez nieposłuszných, pośpiesznie
zakrywane monetami, bo śmierć także jest
nieposłuszna, zbyt śpiesznie gna w ślepy zaułek
oczodołów; więc dajmy z siebie wszystko

na własność tym spojrzeniom, stańmy na wysokości
oczu, jak napis kredą na murze, odważmy się spojrzeć
prawdzie w te szare oczy, których z nas nie spuszcza,
które są wszędzie, wbite w chodnik pod stopami,
wlepione w afisz i utkwione w chmurach;
a choćby się pod nami nigdy nie ugięły
nogi, to jedno będzie nas umiało rzucić
na kolana.

Źródło: Stanisław Barańczak, *Spójrzmy prawdzie w oczy*.

Polecenie 2

Wyjaśnij pojęcie horyzontów własnymi słowami. Odpowiedz, kiedy dochodzi do fuzji horyzontów? Podaj własny przykład.

Polecenie 3

Odpowiedz na pytanie, czym jest hermeneutyka podejrzeń i jakie ma znaczenie dla podmiotu?

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Hermeneutyka: recepcja i dyskusja

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

12. Egzystencjalizm. Uczeń:

4) charakteryzuje jeden z następujących kierunków filozofii XX wieku: filozofia życia, hermeneutyka, personalizm, filozofia dialogu;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia, czym jest hermeneutyka, czym się zajmuje i jacy są jej przedstawiciele;
- rekonstruuje argumenty Thomasa Bernharda wobec Heideggera;
- zajmuje głos w dyskusji nad metodą interpretacyjną stosowaną w hermeneutyce;
- podejmuje próbę analizy hermeneutycznej wybranego tekstu kultury.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;

- rozmowa kierowana;
- analiza hermeneutyczna;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.
2. Nauczyciel prosi uczniów, żeby na zajęcia przynieśli własny przykład tekstu literackiego (np. fragment prozy, wiersz) lub innego tekstu kultury (reprodukcja obrazu, symbol, znak ikonograficzny).

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel przedstawia uczniom temat lekcji i cele zajęć, które wyświetla przy użyciu tablicy interaktywnej lub rzutnika, oraz wspólnie z uczestnikami zajęć ustala kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *co to jest hermeneutyka, na czym polega i jakich znamy jej przedstawicieli?*

Faza realizacyjna:

1. **Dyskusja.** Nauczyciel prosi uczniów, aby podzielili się na dwie grupy, następnie wyjaśnia, że będą prowadzili dyskusję za i przeciw na temat: *Czy, w świetle hermeneutyki, można powiedzieć, że istnieją wypowiedzi całkowicie jednoznaczne i nienastręczające żadnych trudności interpretacyjnych?*
W wyznaczonym czasie uczniowie zapisują argumenty, które będą mogli wykorzystać podczas dalszej części zajęć. Grupa pierwsza zajmuje stanowisko za, a grupa druga przeciw zadanemu problemowi. Dyskusję moderuje nauczyciel, starając się również aktywizować i zachęcać wszystkich uczniów.

Na koniec wybiera po jednej osobie z każdej grupy, które podsumowują dyskusję. Nauczyciel, jeśli to potrzebne, uzupełnia informacje.

2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika multimediu w sekcji „Audiobook”. Uczniowie odczytują polecenie: *zrekonstruuj argumenty Thomasa Bernharda wobec Heideggera. Czy Bernhard wchodzi z Heideggerem w dialog, który według Gadamera jest istotą rozumienia?* i wykonują je w parach. Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.
3. **Praca z drugim multimediami.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Film edukacyjny”. Klasa dzieli się na grupy. Każdy zespół opracowuje odpowiedzi do poleceń i ćwiczeń. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie liderzy grup odczytują propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.
4. Uczniowie pracują w grupach 4-osobowych. Spośród przyniesionych tekstów literackich i tekstów kultury, symboli etc. wybierają jeden przykład i starają się przeprowadzić na nim analizę hermeneutyczną. Będą to robić intuicyjnie i prawdopodobnie w sposób daleki od właściwej analizy hermeneutycznej, jednak ważne jest, aby nauczyciel tak pokierował ich pracą, żeby znalazły się w niej elementy takiej analizy, na przykład szczegółowe śledzenie kontekstów. Dlatego też uczniowie podczas ćwiczenia powinni mieć dostęp do źródeł wiedzy: encyklopedii, słowników, leksykonów, a także źródeł internetowych.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”, omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.
2. Nauczyciel zadaje uczniom pytania: np. pytanie z dyskusji z pierwszej fazy lekcji: *Czy, w świetle hermeneutyki, można powiedzieć, że istnieją wypowiedzi całkowicie jednoznaczne i nienastręczające żadnych trudności interpretacyjnych?* Uczniowie weryfikują, czy ich zdanie zmieniło się po podjętej próbie analizy hermeneutycznej wybranego tekstu kultury.

Praca domowa:

1. Wyjaśnij w notatce w zeszycie, czym jest dystans w ujęciu Hansa Gadamera i dlaczego jest ważny w odczytywaniu dzieła literackiego. Posłuż się odpowiednim przykładem.

Materiały pomocnicze:

- Funke G., *Hermeneutyka i język*, Poznań 1994.
- Gadamer H. G., *Koło jako struktura rozumienia*, [w:] *Wokół rozumienia. Studia i szkice z hermeneutyki*, red. G. Sowiński, Kraków 1993.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

- Uczniowie zapoznają się z multimediami w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.